

Голові разової спеціалізованої вченої
ради Державного податкового
університету, доктору економічних
наук, професору, професору кафедри
економічної політики, маркетингу та
бізнес-аналітики
Мискіну Юрію Ігоревичу

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора економічних наук, професора,
професора кафедри обліку та аудиту Національного університету водного
господарства та природокористування (м. Рівне)
Левицької Світлани Олексіївни
на дисертацію Скорика Олександра Васильовича
на тему «Інтеграція комплаєнсу у систему обліково-аналітичного забезпечення
управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 Управління та адміністрування
за спеціальністю 071 Облік і оподаткування

1. Актуальність теми дисертаційної роботи

У сучасних умовах поглиблення міжнародної економічної інтеграції, посилення регуляторних вимог до здійснення зовнішньоекономічної діяльності, цифрової трансформації бізнес-процесів та гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу особливого значення набуває формування ефективних механізмів забезпечення комплаєнсу в діяльності суб'єктів господарювання. Саме належним чином побудована система комплаєнсу сприяє забезпеченню законності здійснення зовнішньоекономічних операцій, мінімізації регуляторних, податкових, митних та фінансових ризиків, підвищенню рівня прозорості господарської діяльності, а також формуванню довіри з боку контрагентів, інвесторів та контролюючих органів.

Особливої актуальності набуває обліково-аналітична складова системи управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, оскільки саме вона забезпечує формування якісної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень, здійснення внутрішнього контролю, оцінювання комплаєнс-ризиків та належного документального підтвердження господарських операцій. Використання сучасних цифрових технологій, інтегрованих інформаційних систем, автоматизація облікових процесів та впровадження ризик-орієнтованих підходів до управління створюють передумови для підвищення ефективності функціонування комплаєнс-системи, забезпечення достовірності облікової інформації, своєчасного виявлення потенційних порушень та підвищення якості інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємством.

В умовах воєнного стану, структурної трансформації української економіки та активізації процесів європейської інтеграції проблема забезпечення належного рівня комплаєнсу у сфері зовнішньоекономічної діяльності набуває ще більшої ваги. Посилення санкційної політики, необхідність дотримання міжнародних вимог щодо фінансового моніторингу, боротьби з відмиванням коштів, здійснення перевірки контрагентів, управління податковими та митними ризиками потребують побудови сучасних інтегрованих систем обліку, аналізу, внутрішнього контролю та комплаєнсу. Саме такі системи здатні забезпечити комплексне інформаційне середовище для управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, мінімізувати ризики порушення регуляторних вимог та сприяти підвищенню економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Разом із тим, процес інтеграції комплаєнсу в систему обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством супроводжується низкою наукових і практичних проблем. Серед них важливе місце займають питання методичного забезпечення інтеграції комплаєнс-процедур із бухгалтерським обліком, аналізом, оподаткуванням та внутрішнім контролем, формування єдиної інформаційної архітектури управління зовнішньоекономічними операціями, розвитку цифрових інструментів комплаєнсу, удосконалення механізмів оцінювання комплаєнс-ризиків, а також адаптації міжнародних стандартів комплаєнс-менеджменту до сучасної практики функціонування українських підприємств.

З огляду на зазначене, тема дисертаційної роботи Скорика Олександра Васильовича, присвячена інтеграції комплаєнсу у систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, є безперечно актуальною, а отримані результати сприятимуть подальшому розвитку теоретико-методичних засад бухгалтерського обліку, аналізу, внутрішнього контролю та управління зовнішньоекономічною діяльністю. За своєю сутністю це визначає вагому наукову і практичну значущість виконаного дослідження.

За складом поставлених завдань, представлених та вирішених у дослідженні, дисертаційна робота відповідає галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

2. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота, підготовлена Скориком Олександром Васильовичем та винесена на публічний захист, є самостійною завершеною науковою працею, що характеризується логічною структурою, комплексністю дослідження та послідовністю викладення матеріалу. Робота виконана на високому теоретико-методичному рівні, а її зміст свідчить про системний підхід автора до дослідження проблематики інтеграції комплаєнсу в систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Глибина опрацювання теоретичних положень, їх поєднання із практичними аспектами функціонування підприємств, що здійснюють

зовнішньоекономічну діяльність, підтверджують належний рівень наукової підготовки здобувача та його здатність вирішувати складні наукові завдання.

Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, викладені у дисертаційній роботі, є достатньо аргументованими, логічно взаємопов'язаними та характеризуються належним ступенем обґрунтованості. Про це свідчать структура і зміст дисертації, ґрунтовний аналіз сучасних вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень, критичне осмислення існуючих підходів до організації комплаєнсу, бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю, оподаткування та управління зовнішньоекономічною діяльністю, а також використання широкої нормативно-правової, інформаційної та наукової бази за тематикою дослідження.

Основні результати наукового дослідження Скорика Олександра Васильовича підтверджені достатньою кількістю наукових публікацій, апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також впровадженням окремих результатів у практичну діяльність підприємств і навчальний процес. Опубліковані наукові праці відповідають встановленим вимогам щодо висвітлення основних результатів дисертаційного дослідження, а обґрунтованість отриманих результатів забезпечується використанням сучасного методологічного інструментарію, який включає як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Виклад матеріалу дисертаційної роботи є логічним, послідовним та внутрішньо узгодженим. Поставлені завдання повною мірою відповідають сформульованій меті дослідження, а використання системного, процесного, ризик-орієнтованого та інформаційно-аналітичного підходів дозволило автору отримати нові наукові результати, що мають теоретичне і практичне значення. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, належним чином аргументовані, пройшли апробацію та підтверджуються відповідними документами щодо їх практичного впровадження, що дає підстави стверджувати про достатній рівень їх обґрунтованості, достовірності та практичної цінності.

3. Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Скориком Олександром Васильовичем визначено мету дисертаційної роботи як теоретичне обґрунтування та розроблення концептуальних, організаційних і методико-практичних засад інтеграції комплаєнсу у систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, спрямованих на підвищення ефективності управління зовнішньоекономічними операціями, забезпечення належного рівня регуляторної відповідності та мінімізації комплаєнс-ризиків. Відповідно до визначеної мети автором поставлено й вирішено комплекс теоретичних, методичних і прикладних завдань. Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що автору вдалося досягти поставленої мети та отримати наукові результати, які характеризуються достатнім рівнем новизни.

Визначені у дослідженні завдання узгоджуються із сформульованими положеннями наукової новизни, що свідчить про послідовність та логічність обраного автором напрямку дослідження.

Аналіз опрацьованих та обґрунтованих у дисертації наукових положень, концептуальних підходів і практичних рекомендацій дозволяє зробити висновок, що робота містить низку важливих теоретико-методичних положень, спрямованих на розвиток сучасної теорії бухгалтерського обліку, аналізу, внутрішнього контролю та комплаєнсу. Основні результати дослідження ґрунтуються на критичному узагальненні праць вітчизняних і зарубіжних учених, міжнародних стандартів у сфері комплаєнс-менеджменту, внутрішнього контролю, ризик-менеджменту та практики здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами.

Найбільш суттєвими науковими положеннями, що містять наукову новизну, є такі результати:

- вперше сформовано цілісну науково-методологічну концепцію інтеграції комплаєнсу у систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, що забезпечує поєднання регуляторних вимог, облікових процесів, процедур внутрішнього контролю та інформаційно-аналітичного забезпечення у єдиному контурі прийняття управлінських рішень;

- удосконалено концептуальні підходи до трактування комплаєнсу як інтегрованої економіко-правової підсистеми управління підприємством, структуру обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю, організаційно-методичні засади податкового адміністрування, внутрішнього контролю та оцінювання комплаєнс-ризиків у сфері зовнішньоекономічних операцій;

- запропоновано концептуальну модель стратегічного проєктування комплаєнс-системи підприємства, а також архітектуру цифрової трансформації функції комплаєнсу на основі інтеграції облікових, податкових, аналітичних та контрольних інформаційних систем, що створює передумови для підвищення ефективності інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю;

- набули подальшого розвитку теоретико-методичні підходи до інтеграції міжнародних стандартів комплаєнсу, ризик-орієнтованого управління, цифровізації комплаєнс-процедур, формування системи показників оцінювання ефективності комплаєнсу та використання сучасних інформаційно-аналітичних інструментів у забезпеченні прозорості, контрольованості й економічної безпеки зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Наукова новизна отриманих у дисертаційній роботі результатів, сформульованих висновків і запропонованих рекомендацій характеризується комплексним підходом до вирішення актуального наукового завдання щодо інтеграції комплаєнсу в систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та має вагоме теоретичне і практичне значення для подальшого розвитку спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

4. Практична значущість отриманих результатів дослідження і рекомендацій щодо їх використання

Отримані у дисертаційній роботі результати, сформульовані висновки та запропоновані рекомендації мають вагоме теоретичне і практичне значення. Практична цінність дисертаційного дослідження полягає в тому, що розроблені автором концептуальні положення, організаційно-методичні підходи та практичні рекомендації доведено до рівня конкретних методичних розробок, придатних для використання у діяльності підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, а також можуть бути використані при вдосконаленні систем бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю, оподаткування та управління комплаєнс-ризиками.

Підтвердженням практичної цінності та достовірності наукових результатів, сформульованих у дисертації, є їх впровадження у практичну діяльність суб'єктів господарювання. Зокрема, окремі результати дослідження впроваджено у діяльність ТОВ «Група Агропродінвест» (керуюча компанія холдингу «Укрпромінвест-Агро») та ТОВ «Продовольча компанія «Зоря Поділля», де використано запропоновані автором підходи до інтеграції комплаєнс-процедур у систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю, удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських рішень, розвитку внутрішнього контролю та мінімізації комплаєнс-ризиків. Практичне впровадження результатів підтверджується відповідними актами та довідками, наведеними у додатках до дисертаційної роботи.

Водночас окремі результати дослідження впроваджено в освітній процес Державного податкового університету під час викладання навчальних дисциплін з бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю, комплаєнсу та обліково-аналітичного забезпечення управління, що підтверджує їх методичну цінність та можливість використання у підготовці здобувачів вищої освіти економічного спрямування.

Практична спрямованість дисертаційної роботи, можливість безпосереднього використання її результатів у діяльності підприємств та закладів вищої освіти, а також належне документальне підтвердження їх впровадження свідчать про високу прикладну цінність отриманих автором наукових результатів і рекомендацій.

5. Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях

Основні наукові результати дисертації відображені у 25 наукових публікаціях, серед яких 4 статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України, включених до Переліку наукових фахових видань України, затвердженого Міністерством освіти і науки України, а також 21 публікація апробаційного характеру, опублікована у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій, форумів та круглих столів.

Ознайомлення з дисертаційною роботою та науковими публікаціями Скорика Олександра Васильовича дає підстави стверджувати, що основні

положення дисертації, які становлять наукову новизну, достатньою мірою висвітлені у фахових наукових виданнях та пройшли апробацію під час міжнародних і всеукраїнських наукових заходів.

Кількісний і якісний склад наукових публікацій відповідає чинним вимогам щодо апробації та оприлюднення результатів дисертаційних досліджень на здобуття ступеня доктора філософії. Основні результати дослідження знайшли належне відображення в опублікованих працях, що дозволяє об'єктивно оцінити їх наукову новизну, теоретичне значення та практичну цінність.

Опубліковані наукові праці автора достатньо повно розкривають сутність і зміст основних положень дисертаційної роботи. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки та рекомендації належать особисто автору, є його самостійним науковим доробком, а особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві, чітко визначений і не викликає зауважень.

6. Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основного тексту дисертаційної роботи Скорика Олександра Васильовича підтверджує їх повну відповідність у частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань дослідження, положень наукової новизни, практичного значення отриманих результатів, висновків до розділів та загальних висновків дисертації. Анотація у стислій та логічній формі відображає основний зміст проведеного дослідження, розкриває його методологічну основу, наукові результати та основні положення, що виносяться на захист.

Жодна інформація, наведена в анотації, не виходить за межі змісту дисертаційної роботи та повністю узгоджується з її структурою, викладеними науковими положеннями, висновками й отриманими результатами дослідження. Дисертація та анотація оформлені відповідно до вимог чинного законодавства України щодо підготовки та оформлення дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а зміст анотації забезпечує належне уявлення про сутність, наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертаційного дослідження.

7. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності

Дисертація Скорика Олександра Васильовича є самостійним завершеним науковим дослідженням, у якому відображено авторський підхід до вирішення актуального наукового завдання щодо інтеграції комплаєнсу у систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Робота містить самостійно сформульовані теоретичні положення, наукові висновки та практичні рекомендації, що є результатом особистих наукових досліджень автора.

Аналіз змісту дисертації, анотації та опублікованих наукових праць Скорика Олександра Васильовича, у яких висвітлено основні результати проведеного дослідження, не дає підстав констатувати порушення принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота відповідає вимогам академічної етики, а використання результатів наукових досліджень інших авторів здійснено з належними посиланнями на відповідні джерела.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту і оформлення дисертації

Позитивно оцінюючи загальний науковий рівень дисертаційної роботи, її теоретичну та практичну цінність, необхідно зазначити окремі положення, які мають дискусійний характер або потребують додаткового обґрунтування.

1. Автором запропоновано модифікований PDCA-цикл управління комплаєнсом у системі обліково-аналітичного забезпечення ЗЕД (рис. 1.5), у якому передбачено інтеграцію комплаєнс-вимог у первинні документи, облік та внутрішні регламенти. Водночас дискусійним залишається питання методичного забезпечення такого підходу саме в бухгалтерському обліку. Зокрема, доцільно було б конкретизувати, яким чином запропонована модель трансформується у зміни облікової політики підприємства, системи аналітичних рахунків або організації первинного документування зовнішньоекономічних операцій.

2. У роботі запропоновано авторську класифікацію моделей комплаєнсу та визначено рівень їх інтеграції в систему управління й обліку підприємства (табл. 1.4). Разом із тим при характеристиці інтеграції моделей основна увага приділена інформаційним і управлінським аспектам, тоді як бухгалтерський облік фактично розглядається як елемент інформаційного забезпечення. На нашу думку, більш переконливим було б доповнення авторської моделі визначенням місця окремих елементів методу бухгалтерського обліку (документування, рахунків, оцінки, калькулювання, звітності) у реалізації кожної із запропонованих моделей комплаєнсу.

3. Автор достатньо ґрунтовно обґрунтовує необхідність інтеграції комплаєнсу в систему бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю, проте при розробленні обліково-процедурного контуру забезпечення комплаєнсу основна увага приділена процедурним аспектам. На нашу думку, потребує додаткового розвитку питання трансформації запропонованих комплаєнс-процедур у конкретні елементи методу бухгалтерського обліку. Зокрема, доцільно було б більш детально розкрити, які зміни повинні бути внесені до робочого плану рахунків, організації аналітичного обліку та первинного документування зовнішньоекономічних операцій для практичної реалізації запропонованої моделі.

4. Автором обґрунтовано необхідність інтеграції комплаєнсу в систему бухгалтерського обліку підприємства та запропоновано низку організаційно-методичних рішень щодо інформаційного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю. Водночас дискусійним залишається питання виділення комплаєнс-інформації в системі аналітичного обліку. Зокрема, у роботі недостатньо конкретизовано, за якими аналітичними ознаками доцільно здійснювати накопичення інформації про комплаєнс-ризики, результати комплаєнс-процедур та витрати на їх забезпечення. На нашу думку, запропонований автором підхід доцільно було б доповнити рекомендаціями щодо побудови аналітичних розрізів бухгалтерського обліку, що забезпечило б можливість формування релевантної інформації для потреб управління та внутрішнього контролю.

5. У дисертації значна увага приділена розвитку обліково-аналітичного забезпечення комплаєнсу зовнішньоекономічної діяльності, однак недостатньо розкрито питання відображення результатів комплаєнс-процедур у системі бухгалтерської та управлінської звітності. Зокрема, потребує подальшого наукового обґрунтування склад і структура показників, які доцільно розкривати у внутрішній звітності підприємства для оцінювання рівня комплаєнсу, а також можливість відображення інформації про суттєві комплаєнс-ризики у примітках до фінансової звітності або інших формах корпоративної звітності. Це дозволило б посилити практичну спрямованість запропонованих автором методичних положень та їх взаємозв'язок із сучасною системою бухгалтерської звітності.

Наведені зауваження мають переважно дискусійний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та не впливають на її наукову цінність, обґрунтованість сформульованих висновків і практичних рекомендацій. Вони можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Загальний висновок щодо дисертаційної роботи та її відповідність установленим вимогам

Дисертаційна робота Скорика Олександра Васильовича на тему «Інтеграція комплаєнсу у систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства», представлена на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування», є цілісною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності вирішують актуальне наукове завдання щодо розвитку теоретико-методичних та організаційно-практичних засад інтеграції комплаєнсу в систему обліково-аналітичного забезпечення управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства та мають важливе теоретичне і практичне значення. У результаті виконаного дослідження досягнуто поставленої мети, вирішено визначені автором завдання, одержано наукові положення та висновки, що відповідають ознакам наукової новизни.

Дисертація виконана на високому науково-методичному рівні, її зміст повністю відповідає обраній темі дослідження та профілю спеціальності 071 «Облік і оподаткування». Сформульовані у роботі наукові положення, висновки та практичні рекомендації є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними та мають практичну спрямованість. Анотація та опубліковані здобувачем наукові праці повною мірою відображають зміст дисертації, основні результати дослідження, його наукову новизну, практичне значення та особистий внесок автора.

За методичним рівнем виконання, обсягом проведених досліджень, рівнем наукової новизни отриманих результатів, повнотою їх апробації та практичного впровадження, дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Скорик Олександр Васильович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор, професор
кафедри обліку та аудиту Національного
університету водного господарства та
природокористування (м. Рівне)

Світлана ЛЕВИЦЬКА

Підпис С. О. Левицької засвідчую
Начальник відділу кадрів НУВГП
ОЛЕКСАНДР ЦАЛЬ
_____ 2026 р.